

1. שמות פרק כג פסוק י- פסוק יא

וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת-אֶרְצְךָ וְאָסַפְתָּ אֹתָהּ וּבְשָׁנָה וְנִטְשָׁתָהּ וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עַמְּךָ וַיִּתְּרָם תֹּאכַל חֵיטְהֶם הַשָּׂדֶה בְּךָ תַעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזֵיתֶךָ :

2. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קלד

והמצוה הקל"ד היא שצונו להפקיר כל מה שתצמיח הארץ בשנת השמיטה והפקיר צמחי אדמתינו כלם לכל אדם

3. רב שאול ישראלי, ארץ חמדה חלק ב

יש לחקור במצוות עשה זה של ושביתה הארץ שהעושה ד' מלאכות האסורות עובר עליה מה פירושו של מ"ע? זה אם עצם המלאכה הן שנאסרו במ"ע כי המ"ע הוא שתשבית השדה ממלאכה ובדומה למה שמצינו שביטת בהמתו בשבת, או שהפירוש הוא **שתשבת השדה מבעלות האדם** אלא שזה מתבטא ע"י שביטה מהמלאכות אבל לא המלאכות הן האסורות בעצם אלא מה שע"כ הוא מבליט בעלותו על מה שהאדמה מוציאה

איסור קצירה בשביעית

4. ויקרא פרק כה:א-ז

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: (ב) דָּבָר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּשְׁבַתָּה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה': (ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כְּרֶמֶךְ וְאָסַפְתָּ אֹתָהּ וּבְשָׁנָה וְנִטְשָׁתָהּ שְׁבַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שְׁבַת לַה' שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמַר: (ה) אֵת סְפִיחַ קִצְיֹרְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת-עֵנְבֵי זֵיתֹךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: (ו) וְהִיטָה שְׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָהּ לֶךָ וּלְעֶבְדְּךָ וְלְאִמְתְּךָ וְלִשְׁכִירְךָ וְלִתְוֹשֵׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ: (ז) וְלִבְהֶמְתְּךָ וּלְחַיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל-תְּבוּאָתָה לְאָכְלָהּ: ס

5. ויקרא כה:ח

וְכִי תֵאמְרוּ מַה נֹּאכַל בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת תְּבוּאָתֵינוּ.

6. ספרא בהר ד:ה

"מה נאכל בשנה השמינית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתינו"--- אם אין זורעים מה אנו אוספים?

- אמר ר' עקיבא מכאן סמכו חכמים על הספחים שיהיו אסורים בשביעית.
- וחכמים אומרים אין ספחים אסורים מדברי תורה אלא מדברי סופרים. אם כן למה נאמר "הן לא נזרע ולא נאסף"? אמרת לנו "לא תזרעו", ומה שאנו אוספים אין מכניסים לקיום! אמרת לנו "בערוהו", ומה אנו אוכלים מן הביעור ואילך?!

7. ספרא בהר פרשה א תחילת פרק א אות ג

(ג) **את ספיח קצירך לא תקצור**, מיכן סמכו חכמים על הספחים שיהיו אסורים בשביעית, ואת ענבי זיריך לא תבצור, מן השמור בארץ אין אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המופקר, **לא תבצור**, לא תבצור כדרך הבוצרים, מיכן אמרו תאינים של שביעית אין קוצים אותה במוקצה, אבל קוצה אתה בחורבה...

8. תוספות ראש השנה ט.

וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית. דוקא כי אורחיה אסור לקצור אבל ע"י שינוי מותר אפילו בשביעית כדאיתא בת"כ דדריש ואת ענבי זיריך לא תבצור כדרך בוצרין מכאן אמרו תאנה של שביעית אין קוצין אותה במוקצה אבל קוצה אותה בחרבה וה"נ תנן בפ"ח דשביעית (משנה ו) והא דתניא בתורת כהנים מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר מופקר נמי כדרך בצירה אסור וע"י שינוי שלא כדרך בצירה מופקר שרי ומשומר אפילו שלא כדרך בצירה נמי אסור:

9. רש"י ויקרא כה:ה-ו

את ספיח קצירך. אפלו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שגפלה בה בעת הקציר והוא קרוי ספיח: **לא תקצור**. להיות מחזיק בו כשאר קציר, אלא הפקר הינה לכל זיריך. שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם: **לא תבצור**. אותם אינך בוצר, אלא מן המפקר: **והיתה שבת הארץ וגו'**. אע"פ שאסרתים עליך, לא באכילה ולא בהנאה אסרתים, אלא שלא תנהג בהם כבעל הבית, אלא הכל יהיו שונים בה, אתה ושכירך ותושבך:

10. ספר החינוך פרשת בהר מצוה שכט

ופירוש זיריך, כלומר שהנזרת והפרשת אותם מבני אדם ולא עשית מהם הפקר, לא תבצור אותם עד שתפקירם, כן הוא דעת רש"י זכרנו לברכה, כי הוא סובר שהשומר שדהו ופירותיו בשביעית אין הפירות נאסרין. וכן כתב בפירושו בסוכה וביבמות, וכן הדבר מדין התורה בראיות נכונות.

ומה שאמרו בתורת כהנים, ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן השמור בארץ אי אתה בוצר, אבל בוצר אתה מן המופקר, נפרש לדעתינו זה מן השמור בארץ אי אתה בוצר, בעוד שיהא שמור אסור לך לבצור מהם, אבל לא שיאסרו הפירות בכך.

11. רמב"ן ויקרא פרק כה פסוק ה

ולכך שנו בתורת כהנים (פרק א ג) ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן השמור בארץ אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר, לא תבצור, כדרך הבוצרים, מכאן אמרו תאנים של שביעית אין קוצצין אותן במקצע ואין דורכין ענבים בגת אבל דורך בעריבה. ופירושו, מדלא כתיב ענבי הנזיר לא תבצור וכתוב נזירך, לדרוש לא תבצור אותם כדרך נזיר שלך אבל תבצור אותם עם העניים כדרך שהם בוצרים, לומר **שלא ישמרו לעצמו אבל ילקוט אותם עם העניים כהפקר וינהוג בהם גם כן כדרך שהעניים נוהגין לדורכן בעריבה**:... וכן הענין שאין קוצצין התאנים במקצע ולא דורכין הענבים בגת, גדר ואסמכתא מדבריהם כדי שלא יבואו לידי שימור ואסיפת הפירות ויגזלו אותם מן העניים

12. ר"ש על שביעית ח:ו

וכל מה דאסרינן הכא היינו מן המשומר אבל מן המופקר שרי כי אורחיה

13. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל ד:א

כָּל שְׁתוּצֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית. בֵּין מִן הַזֶּרַע שֶׁנִּפְלָה בָּהּ מִקֶּדֶם שְׁבִיעִית. בֵּין מִן הָעֵקָרִים שֶׁנִּקְצְרוּ מִקֶּדֶם וְחָזְרוּ וְעָשׂוּ וְשָׁגְיָהֶם נִקְרְאוּ סְפִיחִים. בֵּין מִן הָעֵשְׂבִים וְהַיִּרְקוֹת שֶׁעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן וְאֵין לָהֶן זֶרַע. הַפֶּל מִתֵּר לְאֶכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא כַּהֵן וְהִיְתִיב לְשִׁבְתָּ הָאֶרֶץ לְכֶם לְאֶכְלָהּ. וְאֶפְלוּ שָׂדֵה שְׁטִיבָה בְּשִׁבְעִית וְצִמְחָה פְּרוּתִיהָ מִתֵּרִין בְּאֶכְלָהּ. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא כַּהֵן "אֵת סְפִיחַ קִצְיָרְךָ לֹא תִקְצֹר" שֶׁלֹּא קִצְרְךָ כְּדָרְךָ שֶׁקּוֹצֵר בְּכָל שָׁנָה. וְאִם קִצְרְךָ כְּדָרְךָ הַקּוֹצְרִין לֹקְחָהּ. כְּגוֹן שֶׁקּוֹצֵר כָּל הַשָּׂדֵה וְהַעֲמִיד כָּרִי וְדֹשׁ בְּבִקְרָה. אוֹ שֶׁקּוֹצֵר לְעִבּוּדֵת הָאֶרֶץ כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנֹה. אֶלָּא קוֹצֵר מֵעַט מֵעַט וְחוֹבֵט וְאוֹכֵל

14. רב שאול ישראלי, ארץ חמדה חלק ב

ונראה ביאור שיטת הרמב"ם עפ"י המלבי"ם עה"ח בביאור הספרי מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר פי' שלא תבצור בעודו שמור רק מפקירנו ותבצר כדרך הבוצרים את ההפקר מעט מעט למדנו מדבריו שישנה צורת בצירה מיוחדת במשומר וצורת בצירה מיוחדת בשל הפקר דהיינו בצירה מועטת ונראה שהרמב"ם אינו מפרש כלל מ"ש בספרי הנ"ל מן המשומר אי אתה בוצר שבמשומר אסורה הבצירה בכל ענין כי הרמב"ם לא העתיק להלכה שום חילוק בין בוצר וקוצר מן המשומר או מן המופקר ועי' מש"כ הרדב"ז בזה ושלא כשאר ראשונים שנתחבטו בחילוק שבין משומר למופקר אלא הרמב"ם מפרש הספרי באופן זה שכונת הכתוב להורות הבצירה האסורה והמותרת **שהבצירה כדרך שבוצרים מן המשומר היא אסורה מה"ת והבצירה שלא כדרך שבוצרים מן המשומר אלא מן המופקר היא המותרת** וזהו לדעתו הפי' מן המשומר אי אתה בוצר כלומר אי אתה בוצר בדרך הבצירה מן המשומר ויוצא ומהמקור לחילוק זה של הרמב"ם המתיר קצירה ובצירה שלא כדרך הקוצרים והבוצרים אינו נלמד רק מהיתר האכילה אלא מדרשת הספרי מן הכתוב ענבי נזירך ומעתה מכיון שעיקר האיסור בקצירה הוא כשזה נושא אופי של קוצר מן המשומר וכנ"ל הרי שכל עיקר האיסור הוא מפני שמבליט במעשה זה את בעלותו על פירות אלה וזהו שאסרה תורה בין בשלו בין בשל חברו כי כנ"ל הרמב"ם אינו מחלק וגם בשל חברו כל שבוצר כדרך הבוצרים הרי הוא מראה בעלות על פירות אלה מזה למד הרמב"ם שאם תהי' הבלטת בעלות באופן אחר ג"כ יהא איסור תורה ועי"כ יצא לו שכל שבוצר לעבודת האילן או שקוצר לעבודת הקרקע חייב בכל ענין שהרי עצם הטיפול לצורך שמירת הקרקע או העצים לצורך היבול שלהם בעתיד הרי אין לך הבלטת בעלות יותר

15. אבן עזרא ויקרא פרק כה פסוק ה

(ה) ספרי ידוע שהוא מגזרת ספחני נא (ש"א ב, לו). גם נזירך ידוע שהוא מגזרת נזיר. שנת שבתון. הטעם כי שנת שבתון היא לארץ, והטעם שהארץ אינה ברשותך בשנה הזאת

מצות שביתת הארץ

16. אבן עזרא ויקרא פרק כה פסוק ב

(ב) ושבתה הארץ שבת לה' מצוה על ישראלי שלא יעזוב גר לזרוע שנת השבת, כאשר לא נעזבנו לעשות מלאכה בשבת, כי הוא ברשותנו.

17. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף טו עמוד א

רב הונא זבין ההיא פרה לעובד כוכבים, אמר ליה רב חסדא: מ"ט עבד מר הכי? אמר ליה: אימור לשחיטה זבנה. ומנא תימרא דאמרינן כי האי גוונא? דתנן, בש"א: לא ימכור אדם פרה החורשת בשביעית, וב"ה מתירין, מפני שיכול לשוחטה. אמר רבה: מי דמי? התם אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית, הכא אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת! אי"ל אביי: וכל היכא דאדם מצווה אסור? והרי שדה, דאדם מצווה על שביתת שדהו בשביעית, ותנן, בש"א: לא ימכור אדם שדה ניר בשביעית, וב"ה מתירין, מפני שיכול להובירה!

18. רש"י מסכת עבודה זרה דף טו עמוד ב

אדם מצווה על שביתת שדהו - שנת שבתון יהיה לארץ

19. תוספות מסכת עבודה זרה דף טו עמוד ב

ופריך והרי שדה דאדם מצווה על שביתת שדה וכשהוא ביד ישראל אחר יש בו איסור דאורייתא אם זרע בו הישראל ותלינן להיתרא.

20. תוספות רי"ד מסכת עבודה זרה דף טו עמוד ב

קשיא לי טובא ומי דמי ציווי דשביתת שדה בשביעית וציווי דשביתת בהמתו בשבת ציווי דשביתת שדה בשביעית אינו אלא שלא יעשה הוא מלאכה בשדה אבל אם השכיר שדה לחשוד על השביעית אינו עובר המשכיר ואין בו אלא משום ולפני עור לא תתן מכשול ולהשכיר שדה לגוי בשביעית אין בו איסור תורה כלל דלא נצטוו ישראל על שביתת קרקע אלא שלא יעשו בהם מלאכה אבל שביתת בהמתו בשבת בין על ידו בין ע"י גוים אסור מן התורה דהכי קא מזהיר קרא למען ינוח שורך וחמורך כמוך חייב ליתן לו ניח שלא יעשה בהם מלאכה אפילו על ידי גוים... ויש לומר דשביתת קרקע הזהרנו בשביעית כדפירש המורה דנפקא לן משבת שבתון יהי לארץ ואסור להשכיר שדה לגוי בשביעית אבל בשבת לא הזהרנו על שביתת קרקע

21. מנחת חינוך פרשת כי תשא מצוה קיב

ודע דשביתת בענין אי חמור משווי"ט דבשווי"ט איכא איסור על העושה מלאכה בעצמו אבל ע"י עכו"ם הוא רק שבות אך יש עשה בשבת דבהמתו צריכה לשבות ואם משאיל או משכיר בהמתו לעכו"ם עובר משום ש"ב בעשה דגזה"כ דבהמתו אסורה במלאכה וכן לב"ש שביתת כלים דאם הכלי עושה מלאכה עוברים הבעלים בעשה אך שאר מלאכות כגון חרישה וזריעה עובר אם עושה בעצמו אבל ע"י עכו"ם א"ע כלל ובשמיטה אם עושה עבודת הארץ כגון שחורש שדה או זורע או קוצר ע"י עכו"ם נהי דהל"ת של עבודת הארץ אינו כי הכל כתוב לנוכח שדך לא תזרע אך בעשה עובר בכל עבודת קרקע אפילו ע"י אחרים דכתיב שבת שבתון יהי לארץ ושביתה הארץ מבואר גזירת הכתוב דהארץ תשבות וכמו שמצוים על שביתת כלים ושביתת בהמה בשבת כן מוזהרים על שביתת הארץ בשמיטה והמשכיר לעכו"ם או לישראל השדה עובר המשכיר משום שביתת שדה הכלל כמו שביתת בהמה בשבת כ"ה שביתת קרקע בשמיטה ואם כי הדברים בעצמם נכונים ש"ס מפורש הוא בעכו"ם דט"ו....

22. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה א-ב

מצות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה שביעית שנאמר ושביתה הארץ שבת ליי ונאמר בחריש ובקציר תשבות, וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור. אינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה או על הבצירה, ואחד הכרם ואחד שאר האילנות.

23. רב שאול ישראלי, ארץ חמדה חלק ב

וכפי הנ"ל יש מקום להתיר עבודה בשדה הפקר ע"י שלוחי ביי"ד ונצא בזה גם משום סליקו של שבה"א לענין המ"ע כי ע"י שלוחי ביי"ד שיקבלו אח"כ את הפירות ויחלקום לכל אין בזה הבלטת בעלות ובאופן זה אין המ"ע של ושביתה ומכיון שבאדמת הפקר אין הל"ת קיים בכ"ה"ג שזה ע"י שליחי ביי"ד אין שום איסור כלל

גדר קדושת שביעית

24. מנחת חינוך פרשת בהר מצוה שכח-שכט

ומאי זה קדושת שביעית ע"י ר"מ כאן פ"ה ופ"ו באריכות דלאכלה א"ר ולא לסחורה ודיני סחורה ע"ש באריכות. ופ"ש ניתנו לאכילה ולשתיה ולהדלקה ולסיכה ולצביעה ולא יאכל רק דבר שדרכו לאכול ולשתות דבר שדרכו לשתות וכן סיכה ושאר דברים ואסור לשנות הפירות מברייתם דבר שדרכו לאכול חי אין אוכלים מבושל כו' ואין מאכילין מאכל אדם לבהמה וגם לאכלה ולא לרפואה וגם אסור להפסיד פירות שביעית ולא יקוף אילנות שיש בהם פירות מחמת הפסד ואם מכר פ"ש הפירות נשארו בקדושתם וגם החליפים נתפסים דנוהג בהם קדושת שביעית

25. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שביעית פרק ח הלכה ב

מתני' שביעית נתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה לוכל כל דבר שדרכו לאכול ולסוך דבר שדרכו לסוך ולא יסוך יין וחומץ אבל סך את השמן וכן בתרומה ובמע"ש קל מהן שביעי' שנתנה להדלק' הנר... אין סכין שמן של שביעית במרחץ אבל סך הוא מבחוץ ונכנס ולא שמן שריפה לא בבתי כנסיות ולא בבתי מדרשות מפני בזיון קדשים:

26. פני משה מסכת שביעית פרק ח הלכה ב

כן אין סכין שמן של שביעית במרחץ וכו'. והא דתנינן שמן של שביעית סכין בו היינו שסך עצמו מבחוץ ונכנס אבל במרחץ אין סכין בו משום בזיון קודש וכן לא שמן שריפה כדמסיק דטעמא מפני בזיון קדשים:

27. ערוך השולחן העתיד הלכות שמיטה סימן כד

טו. עוד שנינו בתוספתא שם שמן של שביעית אין סכין אותו בידים טמאות נפל על בשרו משפשו אפילו בידים טמאות והטעם דאין לטמא לכתחלה פירות שביעית שיש בהן קצת קדושה ומשנפל על גופו אין חוששין עוד כמ"ש.

28. ראי"ה קוק שבת הארץ קונטרס אחרון אות כג

מ"מ י"ל שאע"פ שאין לנו טהרות בזה"ז מ"מ מפני כבוד קדושת שביעית אין לסוך גם עכשו את השמן של שביעית כ"א בידים טהורות ע"י נטילת ידים כשם שתקנו נטילת ידים לסעודה וסמכו ג"כ על המקרא של והתקדשתם אלו מים ראשונים ברכות נ"ג ב וכש"כ שכשר הדבר לדון כן בשמן של שביעית שנקרא קודש והמקדש עצמו בזה לקיים הלכה זו גם בזמן הזה תבא עליו ברכה ונראה לע"ד שהנוטל ידיו לפירות שביעית כולם מפני כבוד קדושת שביעית משום שם קודש שקרא עליהם אין זה בכלל הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח חולין ק"ו אי וכה"ג כתבו רבוותא בתראי או"ח סי' קנ"ח ס"ה במי שנוטל משום כבוד הברכה